

TAUTVYDAS VĖŽELIS

Vilniaus Gedimino technikos universitetas

APRIORINĖS ČIABŪTIES EGZISTENCIALUMO STRUKTŪROS MARTINO HEIDEGGERIO VEIKALE *BŪTIS IR LAIKAS*

Tautvydo Vėželio pokalbis su knygos *Būtis ir laikas* vertėju į lietuvių kalbą Tomu Kačerausku

A Priori Structures of Dasein's Existentiality in Martin Heidegger's Book *Being and Time*

Tautvydas Vėželis' conversation with Tomas Kačerauskas, who is the interpreter
of the book „Being and Time“ in the Lithuanian language

SUMMARY

This discussion focuses primarily on the conception of the world and an analysis of the a priori structures of Dasein's existentiality in Heidegger's work "Being and Time". The dialogue clarifies subtle distinctions between ontological existentialities and categories in Heidegger's fundamental ontology of Heidegger.

SANTRAUKA

Pokalbyje daugiausia dėmesio skiriama pasaulio sampratai ir apriorinių čiabūties egzistencialumo struktūrų analizei Heideggerio veikale *Būtis ir laikas*. Dialoge atskleidžiami egzistencialių ir kategorijų skirtumų ypatumai fundamentaliojoje Heideggerio ontologijoje.

Tautvydas Vėželis (toliau – T. V.). Vienas svarbiausių pirmosios veikalo *Būtis ir laikas* dalies analizės objektų yra pasaulio samprata. Pasaulio analizę Heideggeris plėtoja intersubjektyvių santy-

kių arba aplinkybių tinklo požiūriu. Ar galima teigti, kad čia pateikiama pasaulio perspektyva kaip atsvara įprastai dualistinei perspektyvai yra mėginimas grįžti prie graikiškosios *topos* sampratos,

RAKTAŽODŽIAI: Heideggerio filosofija, Būtis ir laikas, vertimo problema, būties prasmė.

KEY WORDS: Heidegger's philosophy, Being and Time, the problem of translation, the meaning of being.

kurioje vieta ir erdvė sutampa? Gal tai būtų mėginimas tokią perspektyvą restauruoti, tarsi žvelgti į šiuolaikinės problemas graiko akimis?

Tomas Kačerauskas (toliau – T. K.). Norėčiau patikslinti, kad antroji dalis niekada nebuvo parašyta. Taigi kalbėdami apie pirmąją dalį turime omenyje M. Heideggerio neįgyvendintus ketinimus. Pasaulio samprata skleidžiama pirmame skirsnyje („Čiabūties preliminarini fundamentali analizė“), kuris susideda iš šešių skyrių. Pirmajame („Čiabūties preliminarios analizės užduoties ekspozicija“) pristatoma čiabūties egzistencialios analitikos tema, kuri atribojama nuo antropologijos, psichologijos ir biologijos temų, be to, čia kalbama apie „natūralios pasaulėvokos“ sunkumus. Antrajame nužymimas buvimas-pasaulyje orientuojantis į į-būtį. Trečiajame nagrinėjamas pasaulio pasauliškumas trim aspektais: a) pabrėžiant aplinkos bei aplinkybės svarbą; b) pasaulio analizę priešinant kartezinei „pasaulio“ ontologijai; c) parodant čiabūtis ir buvimą-pasaulyje erdviškumą. Ketvirtajame kalbama apie kasdienį sambūvį bei kitų čiabūtį su kitais; čia išskleidžiama ir „tūlo“ problema. Penktajame analizuojama į-būtis dviem aspektais: a) nagrinėjant išgąstį, supratimą, išsklaidą, ištarą, šneką bei kalbą; b) analizuojant šnekalus, smalsulį, dviprasmybę, nuopuolį ir įmestumą. Šeštajame sutelkiamas dėmesys į rūpestį, baimę bei atvertumą. Taigi jau ši turinio apžvalga (nuodugniai analizei čia netinkamos aplinkybės) parodo, kad pasaulis pasaulišką tiek, kiek jame skleidžiasi čiabūtis, kuri reikalinga aplinkos ir aplinkybių. Maža to, pasauliškumą

teikia čiabūtis sambūvis su kitais, net jei tai veda į tūliškumą, t. y. darymą to, kas daroma kitų. Galiausiai pasauliškumą reprezentuoja ir, atrodo, toks subjektyvus išgyvenimas kaip išgąstis. Vis dėlto išgąstis, kaip ir baimė, čia nėra nei subjektyvus, nei išgyvenamas. Išgąstis ir baimė – egzistencialai, t. y. tai, kas priartina prie autentiško buvimo ir jį atveria. Panašiai egzistencialų vaidmenį vaidina šnekalai, smalsulys, dviprasmybė, nuopuolis ir įmestumas. Šiuos skirtingus pasauliškumo ratus vainikuoja rūpestis: mes tiek pasauliškai, kiek esame susirūpinę juo ir jo įbūtiškais buviniais. Drauge tai rūpestis dėl savo pasauliškos savasties. Akivaizdu, kad tokia pasaulio ir pasauliškumo samprata turi mažai ką bendra su subjekto ir objekto dichotomija, kurią M. Heideggeris kritikuoja kaip kartezinę nuostatą. Nesu tikras, ar tai graikiškosios sampratos restauravimas. Viena, mes visi žinome apie M. Heideggerio senosios graikų kalbos išmanymą ir polinkį prie graikiškosios etimologijos. Tai vienas jo filosofijos šaltinių. Kita, tai, ką jis nuduoda suprantas apie graikų filosofiją, yra būtent jo išvalgos, susipynus įvairiems šaltiniams (šalia antikinės graikų filosofijos tai – ir egzistencinės nuostatos, ir fenomenologinės priemonės, ir hermeneutiniai siekiai). Supratimas yra vienas čiabūties egzistencialų, tačiau restauracija nėra supratimas, kuris sietinas su egzistencialiais pasauliško buvimo siekais. Tiesa, antikinis mąstymas – taip pat mūsų pasaulis, tarnaujantis kaip aplinkybės mūsų idėjoms. Supratimas – čiabūtis judėjimas pirmyn grėžiojantis, bet nesugrįžtant atgal. Toks sugrįžimas tiesiog neįmanomas. Kaip tik

todėl ir nebuvo parašyta *Būties ir laiko* antroji dalis: aplinkybės autorių nešė prie kitų įstabių kūrinų¹.

T.V. Čiabūtis gali atsiskleisti sau kaip savasties projekcija savo paties potencialumo link. Savo paties potencialumo supratimas taip pat gali būti laisvė projektuoti save autentiškai arba neautentiškai, jis yra laisvas tiek atskleisti save, tiek nuo savo savasties slėptis. Tokią autentiškumo apoteozę kritikavo ne vienas filosofijos tyrinėtojas (pvz., Adorno²). Kaip jums atrodo, ar tokia kalbėsenos stilistikos kritika, turint omenyje filosofo gyvenamojo laikotarpio kontekstą, yra pagrįsta?

T.K. Norėčiau patikslinti, kad potencialumo sąvokos M. Heideggeris *Būtyje ir laike* niekur nevartoja. Vis dėlto tai nereikia, kad ši aristoteliška potencijos kaip tikrovės atmainos samprata jam nedarė įtakos. Vietoj žodžio „potencija“ M. Heideggeris vartoja žodį „apmatas“ (*Entwurf*), kuris į anglų kalbą verčiamas žodžiu „project“. Labai dažnai žodis „apmatas“ vartojamas drauge su žodžiu „autentiškas“, pvz.: „egzistencialus autentiškos būties myriop apmatas“³. Vis dėlto apmatas, apmesdamas „čiabūtis buvimą ant savo, dėl ko“⁴, ne visiškai sutampa su potencialija, kuri (1) sietina su pasyviu tūnojimu, (2) nėra pasauliška, (3) sietina ne tiek su siekais, kiek su galimybėmis. Be to, apmatas neatsiejamas ne tik nuo pasauliškumo, bet ir nuo supratimo, kuris apeliuoja į buvimo „čia“ atvertumą⁵. Apmatas kaip galimybė mesdamas ir leidžia būti⁶. Apmato egzistencialas leidžia čiabūčiai visada būti „daugiau“ nei ji yra⁷. Apmatiškumas apeliuoja į čiabūtis tapsmą, drauge – į

buvimo-pasaulyje atvertumą. Šiame kontekste M. Heideggeris kalba apie autentišką ir neautentišką čiabūtis „dėl ko“: šis „apmatas perleistas tūlo dispozicijai“⁸. Drauge tai reiškia, kad čiabūčiai, darančiai tai, kas daroma, lieka užverta ne tik jos savastis, bet ir pasaulis. Autentiška čiabūtis, priešingai, yra kai kas daugiau nei ji, pasinėrusi tūlo liūne, kitaip tariant, ji yra daugiau nei ji yra, ji – nuolat tampanti, apmetanti save ir taip atverianti sau pasaulį. Neatsitiktinai M. Heideggeris vartoja žodį *eigentlich*, kurį išverčiau „autentišku“ atsižvelgdamas tiek į angliškąjį vertimą, tiek į nusistovėjusią vartoseną Lietuvoje. Tikra, *eigentlich*, yra ne buvimo faktas, bet tas buvimas „daugiau“, kuriuo mes tampame. Čia iškeliamos (ar apostazuojamos, kaip sakėte) ne kažkokios autentiškos (suprask: teisos) čiabūtys. Tokiu atveju M. Heideggeris iškeltų tai, kas yra netgi priešaristoteliška prasme⁹. Jei taip būtų, man tas irgi nepatiktų. Vis dėlto M. Heideggeris iškelia visiškai priešingą dalyką – tai, kas daugiau nei yra, tai, kurlink mes judame, ir tai, kuo mes atsiplėšiame nuo tūlo liūno atsigręždami į savo tikrą tapatumą. Klausimas: ką kritikuoja T. W. Adorno (kurį aš labai mėgstu, ypač jo kultūrinės industrijos kritiką^{10, 11, 12, 13, 14, 15}) – autentiškumo faktą ar mūsų tapsmo tikrumą? M. Heideggerio autentiškumo iškėlimas man nepatiko tol, kol nepradėjau versti *Būties ir laiko*.

T.V. Heideggeris siekia suprasti savasties esmę tyrinėdamas tai, kaip čiabūtis aptinka save vidutiniškoje kasdienybėje. Bet nuostabą gali kelti tai, kad ši atidi analizė jį atveda prie radikalių išvados, kad dažniausiai čiabūtis save ap-

tinka išsibarsčiusią ar įklimpusią „tūlo“ (*das Man*) egzistencialo stichijoje. Kai kurie veikalo komentatoriai, pvz., Sloterdijkas¹⁶, skeptiški dėl Heideggerio autentiškumo retorikos. Kaip jūs vertinate tokį autentiškumo ieškojimą? Ar „rūpesčio“ (*Sorge*), „būties-myriop“ (*Sein-zum-Tode*) egzistencialus čia reikėtų vertinti kaip tam tikrą atsvarą „tūlo“ diktatui kasdienybėje?

T.K. Išties M. Heideggerio teigimu, buvinio „prieigos ir išsklaidos būdas <...> turi parodyti buvinį tu, kuo šis *pirmiausiai ir dažniausiai* yra, – savo vidutine *kasdienybe*.“¹⁷ Kadangi vidutinumas čiabūtį apibūdina kaip indiferentišką¹⁸, šis tyrimo prioritetas stebina. Maža to, vidutinė kasdienybė traktuojama ne kaip čiabūties „aspektas“, o kaip apriorinė egzistencialumo struktūra¹⁹, net jei tai suponuoja bėgsmą nuo jos ir savęs užmaršį. Vis dėlto būtent šis ontiškas vidutinumas atveda prie „autentiško buvimo ontologinių apibrėžčių“²⁰. Klausimas, kaip tai įmanoma. Pirma, vidutinumas (lydimas atstumiškumo, sulyginimo, viešumo, buvimo nuokrovos ir pataikavimo) atveda prie pasauliškumo idėjos²¹. Antra, šis tūlo vidutinumas, nubloškęs čiabūtį į paties-tūlo dugną, verčia ją susidurti su „saviškiausia pačia geba būti“²². Trečia, baimė, kuri apima šiame egzistencijos dugne, „gražina čiabūtį iš jos nupuolančio pasinėrimo „pasaulyje“, taip „[k]asdienis artimumas sugriūna“, o čiabūtis tampa „atskirta, tačiau *kaip* buvimas-pasaulyje“²³. Nors „vidutinė rūpinimosi kasdienybė <...> akla galimybės“²⁴, baimės ar klaiko aklumas kaip tik ir pastūmėja saviškiausio (t. y. autentiško) apmato link. Tai, kad nėra ir ne-

gali būti vidutinės kasdienės savos mirties (nebent kitų mirčių statistika), ir gražina iš tūlo aplinkybių. Klausimas, ar šis egzistencialaus tyrimo kelias nuoseklus. M. Heideggeris ir nesiekia nieko mums išaiškinti. Toks išaiškinimas sieptųsi su vidutiniu kasdieniu suprantamumu. Jo hermeneutika apeliuoja į kiekvienos (ir skaitytojo) čiabūties saviškiausią apmatą jos mirties akivaizdoje.

T.V. Egzistencialų ir kategorijų skirtis. Kuo, pvz., jūsų požiūriu skiriasi *Befindlichkeit* ir *Stimmung*, *Vorhandenheit* ir *Zuhandenheit*? Ar čia šiuo metu viskas suprantama?

T.K. *Befindlichkeit* versčiau žodžiu „pajaustis“, *Stimmung* – „nuotaika“, *Vorhandenheit* – „esamumas“, *Zuhandenheit* – „parankumas“. Pajaustis lyginama su supratimu ir apibūdinama kaip autonomiškas (neredukuojamas į supratimą) pastarojo atžvilgiu pasaulėvokos būdas. Apibrėždamas pajaustį, M. Heideggeris apeliuoja į nuotaiką: „[t]ai, ką ontologiškai parodome pavadinimu ‚pajaustis‘, ontiskai yra žinomiausia ir kasdieniškiausia: nuotaika, nuotaikybė.“²⁵ Vis dėlto šias sąvokas skiria kokybinis slenkstis: pajaustis priklauso ontologinei plotmei, nuotaika – ontinei. Drauge tai išreiškia kategorijos ir egzistencialo skirtį. Pajaustis – tai, kuo „čiabūtis visada jau įvesta priešais save <...> kaip nuteiktas savinuo-jautumas.“²⁶ Vis dėlto šis įvedimas priešais save neatsiejamas nuo pasauliškumo (įbūtiškumo), nors jam būdingas ir tam tikras pasauliškų saitų atsižadėjimas. Kalbėdamas apie pajaustį, M. Heideggeris atsiriboja nuo psichologijos: „pajaustis labai nutolusi nuo kažko panašaus į sielos būsenos aptikimą.“²⁷ Kadangi kal-

bama apie čiabūties pajautį išimtinai pasaulio regione, į kurį ji įmesta, atsiri-bojama ir nuo teologijos. Vis dėlto atsi-žadėjimo motyvo semantinis krūvis ver-čia kalbėti tiek apie pasauliškumo ribas, tiek apie teologijos regionus šiapusybjėje. Dėl šio talpumo „pajautis“ – labiausiai mane prikančiusi sąvoka: dėl jos taisiau jau sumaketuotą vertimą. Mano abejonės dėl šios ir kitų sąvokų atsispindi straips-niuose *Būties ir laiko* vertimo klausimais^{28, 29}. Be to, vertinių įvairovę ir ver-timo strategijų kaitą liudija ir vertimo publikacijos iš skirtingų etapų^{30, 31, 32}.

Sąvoką „esamumas“ M. Heideggeris pradeda vartoti 9 paragrafe, pernelyg plačią ir neapibrėžtą lotyniškąją *existentia* perskiręs į „interpretacinę išraišką *esamumas*“³³ ir egzistenciją, kurią jis priskiria vien čiabūčiai. Vis dėlto čia nepavyksta išvengti tam tikro esamumo ir egzistencijos susiplakimo: čiabūčiai taip pat būdingas tam tikras esamumas³⁴. Kitas – Jūsų pastebėtas susiplakimas su parankumu. Maža to, galima teigti, kad esamumas ir suprastinas iš parankumo perspektyvos. Parankumą M. Heideggeris apibrėžia kaip „įrankio būtiškumą, kuriuo jis prasiveria pats sau“³⁵. Šis iš pirmo žvilgsnio tautologiškas apibrėžimas apeliuoja į fenomenologijos („prasiveria“) ir daiktiškumo („įrankis“) diskursų sąsajas. Beje, fenomeną *Būties ir laiko* kontekste galima interpretuoti kaip daiktą, kuris prasiveria būdamas po ranka. Kitaip tariant, daiktas prasiveria kaip fenomenalus kreipinys. Šis daikto fenomenalumas pasirodo kaip kasdieniškiausias jo aspektas, t. y. kaip jo įrankiškumas. Dar kitaip sakant, daiktas dalyvau-damas (dar viena teologinė, tiksliau,

platoninė sąsaja – *methexis*) čiabūties bu-vime prasiveria pats ir praveria šio bu-vimo egzistencines briaunas. Grįžkime prie parankumo ir esamumo susiplaki-mų. M. Heideggeris pateikia miško kaip medienos, kalno kaip akmens skaldy-klos, upės kaip jėgainės ir kt. pavyzdžius atkreipdamas dėmesį į tai, kad kažko esama vien jam būnant parankiu³⁶. Kita vertus, fenomenalumas apeliuoja į tam tikrą „atsižadėjimą“ galimos naudos at-žvilgiu: „botanikos augalai nėra gėlės prie Reino“³⁷, t. y. fenomenas visada iš-kyla kaip netikėtas daikto įrankiškumas, kuris gali atverti netikėtas mūsų būtiš-kumo briaunas. Todėl M. Heideggeris įdiegia ir sąvoką „neįprastis“: ši „patei-kia parankų įrankį tam tikru neparanku-mu.“³⁸ Neįprastis – tai kas neparanku, bet drauge fenomenalu. Kita vertus, la-biausiai paranku ir esama tai, kas iškyla neįprastai atverdamas pasauliškos čia-būties ir ją supančių daiktų nematytas briaunas. Esamumą liudija būtent gėlės prie Reino.

T.V. Ar Heideggerio egzistencialų apa-rašyme yra kas nors, kam jūs pats nepri-tartumėte, arba kas būtų reikalinga tiks-lesnės fenomenologinės analizės?

T.K. Dar vienas provokacinis klausimas – ačiū ir už juos. Jei sakyčiau, kad viskam pritariu, būčiau laikomas nekū-rybingu epigonu, neigiančiu *Būties ir laiko* hermeneutinę raidą, drauge menki-nančiu šį veikalą. Jei sakyčiau, kad vei-kalas geras, bet jį keliose vietose dar reikėtų „pagerinti“³⁹, ne tik kėsinsiausi į svetimą autorystę (autentiškumą), bet ir neigčiau beveik po devyniasdešimties metų susiklosčiusią kitokią kultūrinę aplinką. Netgi mokiniams tai neatleisti-

na. Čia galėtume kalbėti nebent apie geresnį autoriaus supratimą. Tačiau geresnio supratimo siekis jokiū būdu nereikia intencijos kūrinių suprasti geriau, nei jį suprato pats autorius, kaip manė F. Schleiermacheris. Vis dėlto tam tikra prasme F. Schleiermacheris yra teisingas: mes turime geriau suprasti veikalą nei autorius, bet ne todėl, kad matome daugiau už jį, o todėl, kad matome kitaip. Kitaip tariant, bandydami suprasti veikalą, ieškome savo autentiško tiek buvimo, tiek supratimo kelio, kuriuo eidami toliau aiškinamės veikalą. Čia slypi ir mokinystės esmė: kiekvienas mokinys siekia pranokti savo mokytoją eidamas savo keliu, į kurį pastūmėja mokytojas. Savęs nelaikau ir negaliu laikyti M. Heideggerio mokiniu. Kaip numanote, save laikau kito mokytojo mokiniu. Tačiau jau minėjau, kad M. Heideggeris (tiksliau, jo veikalo vertimas) mane pastūmėjo eiti savo keliu tiek M. Heideggerio (tai jokiū būdu nėra M. Heideggerio tekstų analizės kelias), tiek savo mokytojo (kurio sekimas taip pat nedaro garbės mokiniui) atžvilgiu. Tai, ką mudu dabar darome, yra veikiau atsitiktinumas, susijęs su mano labdaringa veikla. Tarkim, šiuo metu leidykloje – pareklamuosiu – mano knyga *Kūrybos visuomenė*, kurios temų ir problemų akiratyje esu linkęs vertinti *Būtį ir laiką*. Po kelerių metų, paveiktas kitokių idėjų srauto, į veikalą žvelgsiu vėl kitaip. Tai jokiū būdu nereikia, kad noriu „pagerinti“ veikalą, kurio geriausias supratimas ir yra leistas būti jo pastūmėtam savo (autentiškai) veiklai. Mūsų kelias yra autentiškas ne todėl, kad jis geresnis už kitų (tai būtų vulgari M. Heideggerio autentiškumo samprata), bet todėl, kad jis yra mūsų,

net jei jis susiklosto atsitiktinai. Veikalas turi pastūmėti veikti – tai autentiško supratimo raktas. Apskritai mano kaip vertėjo užduotis buvo ne vertinti ar „gerinti“ veikalą, o jį kuo tiksliau perduoti Lietuvos skaitytojams, nors tai ir neatsiejama nuo interpretacijos, nulemtos tam tikros aplinkos, tam tikrų aplinkybių ir tam tikros mokinystės. Taigi tai, kas M. Heideggerio, atiduokime M. Heideggeriui, o kas mokytojo – mokytojui.

T.V. George'as Steineris (kurio knyga apie M. Heideggerį versta ir į lietuvių kalbą), aptarinėdamas M. Heideggerio „nupuolimo“ (*Verfall*) egzistencialą, pažymi, kad pateikiama analizė aiškiai turi teologinių tonacijų⁴⁰. Antra vertus, žinome, kad mąstytojo filosofavimo ištakos kyla iš fenomenologinės ir hermeneutinės tradicijos. Tai reiškia, kad plotmė moraliniam vertinimui čia neatsiveria. Kritikas tvirtina, kad nupuolimas yra esminė čiabūties egzistavimo apibrėžtis, todėl iš čia kyla ir tam tikra žiūra į susvetimėjimo pozityvumą, o tai filosofą aiškiai atriboja nuo kitų dviejų didžiųjų žmogaus nupuolio modelių Vakarų kultūroje – marksistinio ir terapeutinio⁴¹. Atrodytų, kad marksizmas ir psichologizmas fundamentaliosios ontologijos fone tarsi pakimba ore. Ar klasikinė teorija, po kurios pamatais kasasi M. Heideggeris, tarsi vėl sugrįžta pro užpakalines duris?

T.K. M. Heideggeris atsiriboja ne tiek nuo moralės, etikos ar teologijos, kiek nuo minėtos mokslinės dietos (atsisakant egzistencialaus raciono), kuri galiausiai atsigręžia prieš patį mokslą, turintį atskleisti tikrovę. Kas yra pasaulio tikrovė be čiabūties, kuri teikia pačią pasauliškumo sampratą? Šiuo požiūriu kritikuotini tiek platonizmas, tiek froidizmas, tiek mark-

sizmas. Moralės, etikos ar teologijos fenomenai atsiveria ne esant mokslinių schemų aukštybėse, bet rūpestingai būnant pasaulyje. M. Heideggeris vartoja dvi panašias sąvokas: „nuopuolis“ (*Verfallen*) ir „nupuolimas“ (*Verfall*). Pastarąją jis temini vienintelį kartą – kalbėdamas apie istorinę raidą, kuriai būdingi pakilimai ir nupuolimai⁴². Taigi sąvoka „nupuolimas“ (*Verfall*) neturi egzistencialaus (ir teologinio) krūvio. Sąvoka „nuopuolis“ (*Verfallen*), kurią, matyt, turėjo omenyje G. Steineris, apeliuodamas į M. Heideggerio teologinę neautentiškumo diagnozę, apibūdinami kasdieniai čiabūties buvimo būdai – šnekalai, smalsulys ir dviprasmybė. Vis dėlto visi jie (drauge nuopuolis) vadinami egzistencialais, kurie atveria buvimą pasaulyje. Pasak M. Heideggerio, čiabūtis yra „nupuolusi prie ‚pasaulio‘“⁴³.

Kitaip tariant, nuopuolis bei su juo siejamas neautentiškumas („užgožtas „pasaulio“ ir Kitų čiabūties su kitais tūle“)⁴⁴ buvimas ir yra tai, kas atveria, tiksliau, gali atverti autentišką būtį. Kitaip tariant, būtent dėl nuopuolio mes galime atsiverti savo autentiškai būčiai myriop. Abejoju, ar tai teologinė sąvoka „nuopuolis“ sąsaja, veikiau šios sąvokos „antiteologinimas“. Pats M. Heideggeris pasergi skaitytuosius nuo klaidingo supratimo, kai nuopuoliui „suteikta bloga ir apgailėtina ontinė savybė, kuri galbūt galėtų būti pašalinta žmonijos kultūros pažengusiose stadijose“⁴⁵. Tai akmenukas ir į kultūrologijos, imituojančios teologiją, daržą.

T.V. Dėkoju už pokalbį. Gerai suprantu, kad ši knyga klausimams kelti yra neišsamiama šachta. Noriu palinkėti sėkmės darbuose.

Literatūra ir nuorodos

- Iš jų visų pirma paminėtinos knygos *Miško takai* (Martin Heidegger, *Holzwege*, Gesamtausgabe, Volume 5, Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, 1950) ir *Pakeliui į kalbą* (Martin Heidegger, *Unterwegs zur Sprache*, Gesamtausgabe, Volume 12, Pfullingen: Günther Neske, 1959). Pirmosios dalis („Der Ursprung des Kunstwerkes“) į lietuvių kalbą versta net du kartus (M. Heideggeris, Meno kūrinių prigimtis. Vertė J. Girdzijauskas. *Grožio kontūrai*. Sudarė B. Kuzmickas. Vilnius: Mintis, 1980, p. 208–255. M. Heidegger, *Meno kūrinių ištaka*. Vertė J. Jonutytė, T. Sodeika. Vilnius: Aidai, 2003).
- Theodor W. Adorno, *Jargon der Eigentlichkeit. Zur deutschen Ideologie*. Berlin: Suhrkamp Verlag, 1964.
- Martin Heidegger, *Būtis ir laikas*. Iš vokiečių k. vertė T. Kačerauskas. Vilnius: Technika, 2014, p. 214, 260.
- Ten pat, p. 121, 145.
- „Supratimo apmatisškumas konstituuoja buvimą-pasaulyje jo ‚čia‘ atvertumo kaip to gebos būti ‚čia‘ atžvilgiu.“ Ten pat, p. 121, 145.
- „[A]pmatas mesdamas sau prikiša galimybę kaip galimybę ir kaip tokiai leidžia būti.“ Martin Heidegger, *Būtis ir laikas*, p. 121, 145.
- „Dėl būtiškumo, kuris konstituojamas apmato egzistencialu, čiabūtis yra nuolat „daugiau“ nei ji yra tikrybiškai.“ Martin Heidegger, *Būtis ir laikas*, p. 121, 145.
- Ten pat, p. 159, 193.
- Kaip minėta, Aristotelio naujumas tas, kad potencialiją jis laikė tikrovės atmaina.
- Žr. Tomas Kačerauskas, Povilas Tamošauskas, Sport as factor of creativity. *Filosofija. Sociologija* 26 (1), 2015, p. 64–71.
- Žr. Tomas Kačerauskas, Kultūrinės industrijos kritika ir kūrybinių industrijų problemos, *Logos* 81, 2014, p. 80–90.
- Žr. Tomas Kačerauskas, Kūrybos visuomenė: tyrimo metodai ir problemos, *Logos* 80, 2014, p. 6–15.
- Tomas Kačerauskas, Kūrybinė klasė: ekonominiai, sociologiniai, filosofiniai aspektai, *Filosofija. Sociologija* 25 (3), 2014, p. 155–163.
- Žr. Tomas Kačerauskas, Kūrybos visuomenės terminai ir sampratos, *Logos* 78, 2014, p. 6–18.

- ¹⁵ Žr. Tomas Kačerauskas, Kūrybos ir kultūros industrijos: filosofiniai, sociologiniai ir komunikaciniai aspektai, *Filosofija. Sociologija* 24 (3), 2013, p. 112–120.
- ¹⁶ Klausiančiojo požiūriu Heideggerio autentiškumo kritika P. Sloterdijko veikale *Ciniškojo proto kritika* siejama su istorine Weimaro respublikos padėtimi. Teoretikas rašo, kad „skirtumas tap tikro ir netikro dedasi mįslingsniu, negu yra iš tiesų.“ Peter Sloterdijk, *Ciniškojo proto kritika*. Iš vokiečių k. vertė T. Četrauskas. Vilnius: Alma littera, 1999, p. 253. Aiškinama, kad „tikrumo konstrukcija galiausiai įsilieja į „būtį, kad mirtum“ teorema.“ Ten pat, p. 254. Savo ruožtu „jokia mintis nėra taip intymiai susijusi su laikotarpiu, kaip „būti, kad mirtum.“ Ten pat, p. 244.
- ¹⁷ Heidegger, *Būtis ir laikas*, p. 14, 16.
- ¹⁸ „Šią kasdienę čiabūties indiferenciją vadiname vidutinumu.“ Martin Heidegger, *Būtis ir laikas*, p. 36, 43.
- ¹⁹ „Tačiau čiabūties vidutinės kasdienybės negalima imti vien kaip „aspekto“. Joje taip pat net neautentiškumo moduse *a priori* glūdi egzistencialumo struktūra.“ Martin Heidegger, *Būtis ir laikas*, p. 37, 44.
- ²⁰ Ten pat, p. 37, 44.
- ²¹ „Tyrinėjimas veda nuo šio vidutinio buvimopasaulyje egzistencialaus pobūdžio prie pasauliškumo apskritai idėjos.“ Martin Heidegger, *Būtis ir laikas*, p. 55, 66.
- ²² Ten pat, p. 149, 181.
- ²³ Ten pat, p. 156, 189.
- ²⁴ Ten pat, p. 160, 195.
- ²⁵ Ten pat, p. 134.
- ²⁶ Ten pat, p. 135.
- ²⁷ Ten pat, p. 136.
- ²⁸ Žr. Tomas Kačerauskas, Ar vertimas – kūrybos industrijų veikla? M. Heideggerio vertimo atvejis, *Santalka: filosofija, komunikacija* 19 (2), 2011, p. 98–107; Tomas Kačerauskas, Filosofijos tekstai lituanistiniu aspektu, *Filosofija. Sociologija* 23 (1), 2012, p. 51–59.
- ²⁹ Žr. Tomas Kačerauskas, „Filosofijos tekstai lituanistiniu aspektu“, *Filosofija. Sociologija* 23 (1), 2012, p. 51–59.
- ³⁰ Žr. Martin Heidegger, „Būtis ir laikas § 44“, *Santalka: filosofija, komunikacija* 19 (2), 2011, p. 108–118.
- ³¹ Žr. Martin Heidegger, „Būtis ir laikas § 44“, *Santalka: filosofija, komunikacija* 20 (1), 2012, p. 91–100.
- ³² Žr. Martin Heidegger, „Būtis ir laikas § 42–43“, *Santalka: filosofija, komunikacija* 20 (2), 2012, p. 180–188.
- ³³ Heidegger, *Būtis ir laikas*, p. 42.
- ³⁴ Ten pat, p. 55.
- ³⁵ Ten pat, p. 69.
- ³⁶ Ten pat, p. 71.
- ³⁷ Ten pat, p. 71.
- ³⁸ Ten pat, p. 73.
- ³⁹ Panašiai elgėsi K. L. Reinholdas I. Kanto *Grynojo proto atžvilgiu*. Žr. Rolf-Peter Horstmann, *The Reception of the Critique of Pure Reason in German Idealism, Cambridge Companion to Kant's Critique of Pure Reason*. P. Guyer (ed.). Cambridge: Cambridge University Press, 2010.
- ⁴⁰ George Steiner, *Heideggeris*. Iš anglų k. vertė L. Jonušys. Vilnius: Aidai, 1995, p. 125.
- ⁴¹ Ten pat, p. 127.
- ⁴² Heidegger, *Būtis ir laikas*, p. 378.
- ⁴³ Ten pat, p. 175.
- ⁴⁴ Ten pat, p. 176.
- ⁴⁵ Ten pat, p. 176.